

**Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τεχνών και
Ανθρωπιστικών Σπουδών**

Τμήμα Ιστορίας, Πολιτικής και Διεθνών Σπουδών

**Η Εβραϊκή Κοινότητα της Θεσσαλονίκης: από τις
παραμονές, μέχρι το τέλος του Δευτέρου
Παγκοσμίου Πολέμου**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε για την απόκτηση εξ
αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη
Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία στο Πανεπιστήμιο
Νεάπολις Πάφου.**

Μαρία Ιγνατίδου

Ιανουάριος 2024

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright ©Μαρία Ιγνατίδου, 2024

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. Allrightsreserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Εγώ, η Μαρία Ιγνατίδου, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο, *Η Εβραϊκή Κοινότητα της Θεσσαλονίκης: Από τις παραμονές, μέχρι το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου*, αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η Δηλούσα

Ιγνατίδου Μαρία

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περιεχόμενα.....	5
Πρόλογος.....	7
Περίληψη.....	9
Abstract.....	10
Εισαγωγή.....	11
Κεφάλαιο Πρώτο: Περίοδος πριν από τον πόλεμο.....	15
1.1. Πληθυσμός Οικονομία και Κοινωνία.....	15
1.2. Σχέσεις Ελλήνων και Εβραίων.....	18
1.3. Ιωάννης Μεταξάς και σχέσεις με τους Εβραίους.....	20
Κεφάλαιο Δεύτερο: Έκρηξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.....	25
2.1. Κακοί Οιωνοί.....	25
2.2. Τα πρώτα μέτρα κατά των Εβραίων της Θεσσαλονίκης.....	30
Κεφάλαιο Τρίτο: «Τελική Λύση» στην Θεσσαλονίκη.....	38
3.1. Πρώτο στάδιο εφαρμογής της «Τελικής Λύσης».....	38
3.2. Μεταφορά στα Στρατόπεδα του Θανάτου και Εξόντωση.....	44
3.3. Σχέσεις Εβραίων Ελλήνων στην κατοχή.....	49
Συμπεράσματα.....	53
Βιβλιογραφία.....	55

Ονοματεπώνυμο Φοιτήτριας: Ιγνατίδου Μαρία

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: *Η Εβραϊκή Κοινότητα της Θεσσαλονίκης: Από τις παραμονές, μέχρι το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου*

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις.....[ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτη επιβλέπουσα : Κατερίνα Παπαζαχαρία, Λέκτορας.

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Κωνσταντίνος Δουκάκης, Επίκουρος καθηγητής.

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Κυριάκος Ιακωβίδης, Λέκτορας.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία αποτελεί την κατάληξη των μεταπτυχιακών σπουδών μου στην Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία στο Τμήμα Ιστορίας, Πολιτικής και Διεθνών Σπουδών του Πανεπιστημίου Νεάπολις στην Πάφο.

Η συγκεκριμένη μελέτη επικεντρώνεται στην πορεία και στην τύχη που είχε η εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης από την περίοδο της εγκαθίδρυσης του καθεστώτος Ιωάννη Μεταξά το 1936 στην Ελλάδα έως την λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου το 1945. Βασικό θέμα είναι οι καταστροφικές και φρικτές επιπτώσεις που είχε για τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης η άνοδος της ναζιστικής εξουσίας με τον Αδόλφο Χίτλερ στη Γερμανία, που οδήγησε στον αφανισμό ενός ολόκληρου γένους, η εχθρότητα που αναπτύχθηκε απέναντι στον εβραϊκό πληθυσμό της πόλης, η εκκωφαντική σιωπή των ελληνικών κυβερνήσεων, η σχέση της εβραϊκής κοινότητας με τους Έλληνες χριστιανούς και ο λόγος πίσω από το μισανθρωπιστικό Ολοκαύτωμα.

Το ενδιαφέρον μου για την εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης κατά τα ταραχώδη αυτά χρόνια προέκυψε από την αναγνώριση του κομβικού ρόλου που έπαιξε αυτή στο ιστορικό παρελθόν της πόλης και η συνακόλουθη επίδραση των ιστορικών γεγονότων στην ύπαρξή της. Η Θεσσαλονίκη, η οποία αποτέλεσε κάποτε έδρα για έναν από πιο σημαντικούς εβραϊκούς πληθυσμούς στην Ευρώπη, υπέστη βαθιά μεταμόρφωση κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου, που χαρακτηρίστηκε από την αυταρχική διακυβέρνηση του Μεταξά, τη γερμανική κατοχή και την ανεξίτηλη τραγωδία του Ολοκαυτώματος. Το σημάδι της εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης αυτά τα χρόνια αντικατοπτρίζει, όχι μόνο την κοινωνικοπολιτική δυναμική της εποχής, αλλά περικλείει και το διαρκές ανθρώπινο πνεύμα απέναντι στις διώξεις και την τραγωδία.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω όλα τα στελέχη του Πανεπιστημίου Νεάπολις για την πολύτιμη βοήθειά τους και όλους τους διδάσκοντες του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών μου στο Τμήμα Ιστορίας, Πολιτικής και Διεθνών Σπουδών. Ιδιαίτερα την κυρία Αικατερίνη Παπαζαχαρία, λέκτορα Διπλωματικής Ιστορίας και Διεθνών Σχέσεων. Η ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής εργασίας θα ήταν αδύνατη χωρίς την υποστήριξη και την καθοδήγησή της.

Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για την αμέριστη συμπαράσταση, καθώς υπήρξαν στήριγμα για εμένα σε όλη την πορεία των σπουδών μου. Ένα μεγάλο ευχαριστώ στη φίλη μου, Ανδρομάχη Πάρδα, απόφοιτο του Τμήματος Φιλολογίας του ΑΠΘ, για τη διόρθωση και επιμέλεια του παρόντος κειμένου. Ευχαριστώ τον φίλο και συμφοιτητή μου, Βασίλειο Τσόγκα, απόφοιτο του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, για τη διαρκή συμπαράσταση και προθυμία για βοήθεια. Τέλος, ευχαριστώ όσους πρόκειται να αναγνώσουν την παρούσα εργασία.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το περιεχόμενο της παρούσας εργασίας αναφέρεται στη ζωή και δράση των Εβραίων της Θεσσαλονίκης λίγο πριν την έναρξη του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου έως και τη λήξη του. Συγκεκριμένα, εστιάζει στη περίοδο διακυβέρνησης του Μεταξά (1936-1941) και στη γερμανική κατοχή (1941-1945). Βασικός στόχος της εργασίας είναι η διερεύνηση της εβραϊκής παρουσίας στην πόλη της Θεσσαλονίκης, η προσφορά και η γενικότερη συμβολή της στην κοινωνία, την οικονομία και τον πολιτισμό. Με βάση τα ιστορικά γεγονότα της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου, διεξάγονται αποτελέσματα για τα αίτια που οδήγησαν στον παραγκωνισμό, τους διωγμούς και, τελικά, στον αφανισμό ενός ολόκληρου γένους. Ακόμη, μέσα από μαρτυρίες ανθρώπων της εποχής καταγράφονται οι σχέσεις Ελλήνων χριστιανών και Εβραίων, οι οποίοι συνυπήρχαν στην πόλη της Θεσσαλονίκης για πολλούς αιώνες. Ο βαθμός επιρροής στις ιστορικές εξελίξεις, καθώς και η πορεία για το Ολοκαύτωμα μαζί με όλες τις εμπειρίες των ανθρώπων που το έζησαν.

Λέξεις κλειδιά: Εβραίοι, Χριστιανοί, Θεσσαλονίκη, Γερμανική κατοχή, Ολοκαύτωμα.

Abstract

My diploma thesis deals with the life of the Jewish community of Thessalonica, just before the beginning of the Second World War until its end. More specifically, it focuses on the period of Ioannis Metaxa's rule (1936-1941) and the German occupation (1941-1945) of Greece. My main target is to examine the presence of the Jews in Thessalonica and the role and contribution of their community to the local economy and culture. Historical testimonies of that period, provide us with information concerning the reasons which led to their persecution and extermination. On the other hand, evidence provided by the examined sources, reveals the interaction between Christians and Jews in the city of Thessalonica for many centuries. In addition, testimonies from the survivors depicts the story of what happened during the last days, when the Nazi forces entered the city.

Key words: Jewish, Christians, Thessalonica, German occupation, Holocaust.